

מאי לאו האם לא מדובר דהוא אמר: מפי השמועה, והן אומריין: כך הוא בעינינו (100) ובכל זאת הוא נעשה זקן ממרא, וקשיא לרב כהנא?

ומתרצת הגמרא: לא! אלא מדובר שהוא אומר: כך הוא בעיני, והן אומריין: מפי השמועה.

תא שמע קושיא לרב כהנא: דאמר רבי יאשיה: שלשה דברים סח לי זעירא מאנשי ירושלים:

א. בעל שמחל על קינויו שנתן לאשתו רשות להסתתר עם אותו אדם שהתרה בה שלא תסתתר עמו קינויו מחול וגם אם תסתתר עם פלוני אינה נאסרת עליו.

ב. בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול ב-חג-א לו אפילו לאחר שקלקל פעם שניה הם רוצים למחול לו ולא להביאו לבית דין מחליו לו ואינו נסקל, משום שהכתוב תלה את הדבר ברצונם, שנאמר "ותפשו בו אביו ואמו".

ובל שכן כשהוא אומר: מפי השמועה, והן אומריין: כך הוא בעינינו, שאינו נחרג.

עד שיאמר הזקן ממרא: כך הוא בעיני, והן אומריין: מפי השמועה. (98)

תדע שכך הוא שהרי לא הרגו את עקביא בן מהלאל שנחלק על החכמים שבלשכת הגזית בכמה דברים, ועל כרחך הטעם, מפני שהוא אמר שקיבל כך מרבתי. (99)

ורבי אלעזר אומר: אפילו הוא אומר: מפי השמועה, והן אומריין: כך הוא בעינינו הוא נחרג, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל!

ואם תאמר: מפני מה לא הרגו את עקביא בן מהלאל?

מפני שלא הורה הלכה למעשה בניגוד לדעת החכמים.

תנן במשנתנו ראה נגד רב כהנא: ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך לימדתי וכך לימדו חברי.

100. הגמרא סברה שכיון שהוא מקדים את דבריו לפני דברי הבית דין שהוא אומר "כך דרשתי וכך דרשו חברי" על כרחך משום שהוא אומר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעינינו, ולפי שקבלתו קדמה בזמן לכן הקדים את דעתו.

ודוחה הגמרא שאף על פי שהוא אומר כך הוא בעיני והם אומרים מפי השמועה הוא מקדים את דעתו, משום שכונתו לומר שכך דרשתי מדעתי מכבר ועכשיו שמעתי שחברי לא דרשו כן מפי השמועה. ערוך לנר. וראה תורת חיים.

98. בערוך לנר הקשה: הרי בברייתא נאמר "דבר זו הלכה" דהיינו שחולקין בהלכה למשה מסיני, ואיך שייך לחלוק בהלכה למשה מסיני אם לאו מפי השמועה?

ותירץ על פי דעת תוס' שרבי יהודה חולק על כל הדרשות של הברייתא [ראה הערה 110], ואם כן אפשר שרב כהנא סבר כרבי יהודה.

99. במסכת עדיות [ה ו] מובא שחלק על החכמים בארבעה דברים. ובשעת מיתתו אמר לבנו: בני חזור בך מאותם הדברים. אמר לו בנו: ולמה לא חזרת בך אתה? אמר לו: אני שמעתי מפי המרובים ואתה שמעת רק ממני שאני יחיד.

ג. זקן ממרא שרצו בית דינו⁽¹⁰¹⁾ למחול לו על שהמרה את פיהם מוחלין לו ואין הורגין אותו.

וכשבאתי אצל חבירי שבדרום. על שנים הראשונים הודו לי, ואילו על זקן ממרא לא הודו לי שיכולין בית דין למחול לו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

הרי שכל הטעם של זקן ממרא כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ואם כן גם כשהוא אומר מפי השמועה והן אומרים כך הוא בעינינו, דין הוא שיהרג.⁽¹⁰²⁾ וקשיא לרב כהנא?

ומסיקה הגמרא: תיובתא!

תניא: אמר רבי יוסי: מתחילה בדורות הקודמים לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד דיינים היו יושבין בלשכת הגזית, ושני בתי דינים של עשרים ושלשה דיינים, אחד מהם היה יושב על פתח הר הבית, ואחד מהם היה יושב על פתח העזרה, ושאר בתי דינים של עשרים ושלשה דיינים היו יושבין בכל עיירות

ישראל.

וכאשר נתעורר ספק באיזה דין והוצרך הדבר לשאול, שואלין מבית דין שבעירן.

אם הבית דין הזה שמעו וקיבלו מפי רבותיהם איך הדין בהלכה זו אמרו להן.

ואם לאו שלא שמעו כלום בהלכה זו באין לבית דין זה שסמוך לעירן.

אם שמעו, אמרו להם, ואם לאו, באין לבית דין זה שעל פתח הר הבית.

אם שמעו, אמרו להם, ואם לאו, באין לבית דין זה שעל פתח העזרה.

ואומר: כך דרשתי וכך דרשו חבירי, כך למדתי וכך למדו חבירי [כלומר השואל אומר את צדדי הספק].⁽¹⁰³⁾

אם שמעו, אמרו להם, ואם לאו, אלו ואלו⁽¹⁰⁴⁾ באין ללשכת הגזית, ששם יושבין הדיינים מוזמן תמיד של שחר עד זמן תמיד של בין הערביים. ובשבתות וכימים טובים

שנפסק שהבית דין אינם יכולים למחול, בהכרח שהטעם הוא משום ריבוי המחלוקות, ואם כן גם כשהוא אומר מפי השמועה והם אומרים שכך נראה להם, שייך הטעם הזה. ערוך לנר.

103. בהגהות ר' זאב וואלף מבאסקוויץ מחק את הקטע הזה וכתב שהוא טעות דפוס שאינו שייך כאן אלא רק לעיל לגבי זקן ממרא, וברמב"ם גם לא הביאו.

104. היינו כל הבתי דינים. וברמב"ם הלכות ממרים [א ד] מבואר שבכל הפעמים הלכו כולם

101. בסוטה [כה א] הגירסא "בית דין" ולא "בית דינו", והוא יותר נכון שהכוונה לבית דין הגדול. רש"ש.

102. ששני טעמים יש בזקן ממרא. א. משום כבוד הבית דין. ב. משום שלא ירבו מחלוקות בישראל.

ושני הדברים תלויים בשני הטעמים הללו, שאם רק משום כבוד הבית דין, אם כן כשהוא אומר מפי השמועה אינו פוגע בכבודם שהרי מוטל עליו לומר כפי מה ששמע מרבו, וכמו כן הבית דין יכולים למחול על כבודם. ומכיון

הם יושבין בחיל [מקום בהר הבית מחוץ לעזרה].⁽¹⁰⁵⁾

הגזית.

שלחו מתם מארץ ישראל: איזהו בן העולם הבא? ⁽¹⁰⁶⁾

נשאלה השאלה בפניהם.

אם שמעו, אומרים להם מיד, ואם לאו, עומדין הדיינים למנין —

ענוותן, ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק נכנס לבית המדרש ויוצא כשהוא כפוף, מתוך ענוה, ⁽¹⁰⁷⁾ וגרים באורייתא תדירא שוקד תמיד על התורה, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה אינו מחזיק טובה לעצמו [אינו מתגאה] בשל כך.

אם רבו המטמאים — טמאו.

ואם רבו המטהרין — טהרו.

יהבו ביה רבנן עינייהון נתנו החכמים עיניהם ברב עולא בר אבא שהוא בעל המעלות הללו.

משרבו תלמידי שמאי וחלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית התורה בשתי תורות.

שנינו במשנה: חזר לעירו ושנה.

וממשיכה הברייתא בענין בית דין הגדול שבלשכת הגזית משם כותבין ושולחין בכל מקומות: כל מי שהוא חכם ושפל ברך, ודעת הבריות נוחה הימנו, יהא דיין בעירו!

תנו רבנן: זקן ממרא אינו חייב מיתה עד שיעשה כהוראתו, או שיורה לאחרים ויעשו כהוראתו.

משם מהבית דין שבעירו מעלין אותו להיות דיין בבית דין שבהר הבית כאשר נפטר אחד מהדיינים שם.

ודנה הגמרא: בשלמא "יורה לאחרים ויעשו כהוראתו", ניחא, שמעיקרא קודם שבא הזקן לשאול בבית דין הגדול לאו בר קטלא הוא לא נתחייב מיתה על כך שהורה לאחרים לעשות, ואפילו הורה להם לעבור עבירה שחייבים עליה מיתה, ואילו השתא

משם, מעלין אותו לבית דין שבעזרה.

משם, מעליו אותו לבית דין הגדול שבלשכת

ונידון בחיבוט הקבר וגיהנום שהם מכפרים עליו ונעשה בן עולם הבא, וכאן הכוונה שהוא בן עולם הבא כמות שהוא חי.

לבית דין שלמעלה מהם. וראה שם לחם משנה. וראה עוד הערה 66.

וזה לשון המאירי: ואיזהו בן עולם הבא בתכלית השלימות.

105. מפני שאז העם רב וצר להם המקום בלשכה. או כדי שלא יהיו נראים כאילו הם יושבים בדין שמקום הדין הוא בלשכת הגזית. ופירוש זה עיקר. רש"י.

107. כולם ענין ענוה הם. וכפל הדברים משום שיש מי שמתגאה בדעתו ובשכלו, ויש מי שמתגאה בגופו ובגבורתו, ויש שמתגאה בעושרו. ועל זה אמר שהוא עניו ככולם, שהוא

106. כתב התורת חיים: אף על גב דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, היינו לאחר שמת

התראה, **מאי איכא למימר** שהרי לגביו אין הבדל, שגם קודם ששאל את הבית דין היה חייב מיתה על ההסתה גם ללא התראה, ומה התחדש בכך שהוא ממרה את פי הבית דין וממשיך להסית?

ומתרצת הגמרא: **מעיקרא** לפני שהיה זקן ממרא **אי אמר טעמא** אם היה אומר לפני הבית דין שדן אותו על ההסתה, טעם לזכותו **מקבלינן מיניה** היינו מקבלים את הטעם, ואילו **השתא** שנעשה זקן ממרא, אפילו **אי אמר טעמא לא מקבלינן מיניה** שהרי שמע מפי הבית דין הגדול שלא לעשות כן, ובכל זאת המרה את פיהם.

מתניתין

חומר בדברי סופרים יותר מבדברי תורה לגבי זקן ממרא חמורים יותר דברי סופרים, דהיינו מה שפירשו חכמים את המצוה, יותר מעצם המצוה המפורשת בתורה. שאם הורה הזקן בדברי סופרים חייב מיתה ואילו כשהורה בדברי תורה הוא פטור ממייתה.

כיצד?

זקן ממרא **האומר: אין תפילין שהורה שלא להניח תפילין כלל כדי לעבור על דברי תורה** כלומר שבא לעקור דבר המפורש

ענה שהוא מורה להם לעשות כן למרות הפסק דין של בית דין הגדול **בר קטלא הוא** הוא מתחייב מיתה על כך.

אלא "שיעשה כהוראתו" קשה, שהרי **מעיקרא נמי בר קטלא הוא** גם לולי שהוא בא לשאול בבית דין הגדול ועשה בניגוד לדעתם, הוא חייב מיתה על עצם העבירה שעשה שחייבים עליה מיתה בית דין?

התינח איכא דאורי כשהוא מורה נגד הבית דין הגדול באיסור **חלב ודם**, **דמעיקרא לאו בר קטלא הוא** שאין בעבירות אלו חיוב מיתה, ורק **השתא** בגלל המראתו את פי הבית דין **בר קטלא הוא**.

אלא איכא דאורי בחייבי מיתות בית דין, הרי **מעיקרא נמי בר קטלא הוא?**

ומתרצת הגמרא: **מעיקרא בעי התראה** קודם שבא לשאול בבית דין הגדול אינו חייב מיתה אלא רק אם התרו בו בשעה שעבר את העבירה, ואילו **השתא** אחר ששאל ועשה את העבירה **לא בעי התראה** אלא נהרג גם ללא התראה. (108)

ושואלת הגמרא: הרי באופן שהזקן ממרא היה **מסית** לעבוד עבודה זרה, מפני שהורה היתר שהלשון הזה אינו נחשב להסתה **דלא בעי התראה** שהמסית חייב מיתה גם ללא

108. פירוש שאינו צריך התראה כשאר עוברי עבירות שמתרין בו על עצם העבירה שעושה, אלא מתרין בו: אל תעשה כהוראתך. תוס' הרא"ש.

אך מהמב"ם הלכות ממרים [ג ח] משמע שאינו צריך כלל התראה.

ענותו בדעתו, ושפל ברך על שם גופו שמשפיל אותו כברכים הללו שהם בשפל הגוף, ושייף עייל ושייף נפיק היינו בעושרו שאינו מהדר להיות לו דירה נאה ובית גבוה כדרך העשירים. והוסיף עוד שיש לו את כל המדות הללו של ענוה למרות שהוא לומד תורה תדיר. מהרש"א.

ואם הוסיף גורע והתוספת הזו פוסלת את כל המצוה.

ואם בא הזקן והורה להוסיף על מה שפירשו החכמים הוא נידון כזקן ממרא.

ואין לנו אלא תפילין רק בתפילין נתמלאו כל התנאים הללו, שעיקרו מדברי תורה, וחכמים פירשו שצריך ארבעה בתים, ואפשר להוסיף לחמישה בתים או יותר, ואם הוסיף בתים, פסל בכך את כל התפילין כפי שיבואר לקמן.

וכל זה אמור אליבא דרבי יהודה שסובר כן בכרייתא לעיל [פז א] שזקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים. (110)

ודנה הגמרא: והאיכא לולב שגם בלולב ישנם כל התנאים הללו דעיקרו מדברי תורה

בתורה, (109) פטור ממיתה לפי שאין זו הוראה שהרי "זיל קרי בי רב הוא" [שכל אחד יודע שאין זה נכון].

אבל אם הורה לעשות בתפילין של ראש חמש טוטפות חמשה בתים, אף על פי שהוא בא רק להוסיף על דברי סופרים שדרשו מהפסוקים שצריך רק ארבעה בתים בתפילין של ראש, חייב מיתה.

גמרא

אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא: זקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה שעיקרו מפורש בתורה ופירושו מדברי סופרים שהחכמים פירשו את פרטי המצוה.

ויש בו להוסיף יש במצוה הזאת אפשרות להוסיף על מה שפירשו החכמים.

כבודו. ולכן יש האומרים שהבית דין יכולים למחול לו, ואין הלכה כן כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל. אבל הצדוקים והבייתוסים הכופרים בכל תורה שבעל פה ומסתפקים בתורה שבכתב בלבד על פי מה שהם מבארים אותה הרי הם נהרגים משום כפירתם כמו שנהרג מי שכופר באלקות או מכחיש את נבואת משה.

[דברי הרמב"ם צריכים ביאור שהרי באופן כזה שהוא מודה בחיוב המצוה אלא שהוא אומר להם לעבור במזיד גם בדברי סופרים אינו חייב, כגון אם הוא מודה שתפילין הם רק ארבעה בתים והוא אומר להם להניח חמשה בתים במזיד, שהרי אין זו הוראה כלל?]

110. מדברי התוס' משמע שלפי רבי יהודה אינו חייב רק על תפילין בלבד, והוא אינו דורש את

109. כך מפרש המאירי. והרמב"ם בפירוש המשנה מפרש שרק אם הוא מודה שחייבים במצוות תפילין אלא שהוא מורה לעבור על דברי תורה דרך מרי, לכן אינו חייב מיתה, שהרי אין ממתין את מי שמבטל מצות עשה, אבל אם אמר אין תפילין דרך כפירה הורגים אותו מפני שהוא מין.

וכתב עוד שכל התנאים שנאמרו בזקן ממרא שאינו חייב רק אם יאמר לעשות כך וכך, זה רק לפוטרו מדין זקן ממרא אבל יתכן שיהא חייב מיתה מצד אחר לפי שהוא כופר.

שהזקן ממרא אינו הורס את חומות התורה ולא כופר בכל תורה שבעל פה כמו הצדוקים והבייתוסים אלא הוא מחשיב את דעתו יותר מדעת הבית דין הגדול, וחייבו הכתוב מיתה משום כבודם כמו שחייב את המקלל אביו מפני

צריך אגד או לא?

אי סבירא לן הלולב אין צריך אגד שאין צריך לאגוד את הלולב יחד עם שני המינים האחרים, אם כן אין הלולב נפסל בגלל המין הנוסף, ואפילו אגדו עמהם, שהרי כיון שהאגד אינו מצד הדין, אם כן האין לחודיה קאי והאין לחודיה קאי כל אחד מהמינים עומד בפני עצמו ואין אחד פוסל את

ארבעת המינים נאמרו במפורש בתורה ופירושו מדברי סופרים חכמים הם שפירשו מה הם אותם מינים, (111) ויש בו להוסיף ניתן להוסיף מין חמישי, ואם הוסיף גורע שהלולב נפסל בגלל הוספת המין?

ומתוצאת הגמרא: שבולב לא יתכן שימלאו כל התנאים הללו, שהרי מאי סבירא לן כיצד אנחנו סוברים בנוגע לשאלה, האם לולב

שביאר הר"ן את דעת רבי יהודה.

111. שהרי בכלום יש מקום לטעות שכוונת התורה למיין אחר. כגון "כפת תמרים" שמא הוא "חרותא" [לולב שנשרו עליו ונתקשה ונעשה כמו עץ. סוכה לב א.]. "פרי עץ הדר" שמא הוא פלפלין [שם לה א.], "ענף עץ עבות" שמא הוא הדס שעלה אחד רוכב על שנים (שם לב ב.), "ערבי נחל" שמא הוא ערבה שעלה שלה עגול ופיה דומה למסר [שם לד א.]. ר"ן.

גם מדברי התוס' משמע שפירשו שמדובר בהוספת מין חמישי.

ובערוך לנר הקשה אם כן "זיל קרי בי רב הוא" שהרי התורה אמרה במפורש רק ארבעה מינים ולא חמשה, ומדוע יתחייב הזקן ממרא על זה?

וראה שם מה שתירץ.

והר"ן הביא עוד פירוש שחכמים פירשו את המספר של כל אחד מהמינים, לולב אחד, אתרוג אחד, שלשה הדסים ושתי ערבות, וההוספה היא במספר של כל מין ומין.

ואף שאנו מוסיפים במנין ההדסים והערבות, זה משום שאנו פוסקים שלולב אין צריך אגד, והאין לחודיה והאין לחודיה קאי.

[ולפי הפירוש הראשון אין צריך לזה, משום שאין כלל בל תוסיף על הוספה במספר של כל מין, שהשיעור נאמר רק למטה ולא למעלה].

כל הדרשות דלעיל מהפסוק של "כי יפלא ממך".

והר"ן הקשה שאם כן איך יפרש רבי יהודה את כל הפסוק "בין דם לדם בין נגע לנגע וכו'" שהרי רק בתפילין שייך זקן ממרא?

וכתב בשם התוס' שהפסוק בא רק לומר שחייבים לשמוע להם לכל אותם הדינים שכוללים את כל מצוות התורה, אך חיוב זקן ממרא לא נאמר רק בתפילין בלבד. והוא נלמד מסוף הפסוק "על פי התורה אשר יורוך". שרבי יהודה דורש לעיל "עד דאיכא תורה ויורוך", ורק על זה נאמר "והאיש אשר יעשה בזדון".

והקשה הר"ן שאיך יתכן שכל הדין של זקן ממרא יהא רק בתפילין, והרי לעיל אמרו שאין מוחלין לזקן ממרא כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל, ואיך ירבו מחלוקות על מצות תפילין בלבד?

ולכן כתב הר"ן לבאר שרבי יהודה לא בא לחלוק על רבי מאיר, וגם הוא מודה שהזקן ממרא חייב על כל דבר שזדונו כרת אלא שהוא בא להוסיף שאפילו בדבר שאין זדונו כרת הוא חייב אם נתקיימו בו כל התנאים הללו, וזה שייך רק בתפילין.

וכן דעת הרמב"ם שפסק בהלכות ממרים ג] שהזקן ממרא חייב הן על דבר שזדונו כרת והן בתפילין, וראה שם כסף משנה בשם הרמ"ה שדעת הרמב"ם לפסוק כרבי יהודה, ועל דרך

השני? (112)

ואי סבירא לן הלולב צריך אגד שמדין תורה צריך לאגוד את הלולב יחד עם שאר המינים, ולכן תוספת המין פוסלת את כל הלולב, אם כן **גרוע ועומד הוא** שמלכתחילה היה הלולב פסול כשאגד עמו את המין הנוסף, (113) ואילו בזקן ממרא צריך דוקא שיהא "גרוע", שמתחילה היה כשר ועל ידי ההוספה הוא פסולו. (114)

ודנה הגמרא שוב: **והאיכא ציצית** ששייך בהם את כל התנאים של זקן ממרא דעיקרו **מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים**

שפירשו את מנין החוטים שצריך בכל כנף מהבגד, **ויש בו להוסיף** ניתן להוסיף על מנין החוטים, **ואם הוסיף גרוע** שפסל בכך את כל הציצית.

ומדוע אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא שרק בתפילין שייך זקן ממרא?

ומתרצת הגמרא: **בציצית, מאי סבירא לן?**

אי סבירא לן דקשר העליון הקשר הראשון שעושים כשמכניסים את החוטים בתוך הנקב **לאו דאורייתא** אלא שמן התורה הציצית אינם חייבים להיות מחוברים לבגד,

מינים בבת אחת, ואם אגד רק שני מינים ואחר כך בא להוסיף את המין השלישי צריך להתיר קודם את כל האגד, שאם לא כן הרי זה "תעשה ולא מן העשוי". ואם כן הזקן ממרא שמורה להם להוסיף מין חמישי הרי לדעתו צריך להתיר קודם את כל האגד ולהוסיף מין חמישי, ואם כן הרי הוא גרוע ועומד. על פי לחם משנה שם.

החזון איש [כג א] מבאר את הראב"ד שדוקא בתפילין אינו נקרא גרוע ועומד משום שגם אחר הוספת הבית החמישי אין התפילין נפסלים לגמרי, שאם יסיר את הבית החמישי יחזור להיות כשר. אבל בלולב שצריך אגד, אם הוסיף ופסל את כל הלולב הרי גם אם יוציא עכשיו את המין הנוסף מהאגד יצטרך להתיר את האגד ולעשות אגד חדש, כי האגד הקודם כבר נפסל [כמו שאמרו בסוכה יא ב שאם ליקט את הענבים בהדס רק לאחר שנאגד צריך לחזור ולעשות אגד חדש], ואם כן נקרא "גרוע ועומד", שאף שהפסול נגרם על ידי התוספת מכל מקום עכשיו יש כאן חסרון אגד [וכאילו לא היה כשר מעולם].

114. הקשה הר"ן: מה בכך שהוא גרוע ועומד,

112. מדברי תוס' בסוגייתנו משמע שסברת "האי לחודיה קאי" מועילה בין שלא יפסל הלולב ובין שלא לעבור על כל תוסיף [מדאורייתא, אבל מדרבנן עובר]. אך בסוכה [לא ב] בד"ה הואיל כתבו שרק לענין שלא יפסל אמרינן "האי לחודיה קאי" אבל עבירת כל תוסיף יש גם באופן כזה. רע"א.

113. הקשו תוס' הרי יתכן שקודם יאגוד את השלשה מינים יחד ורק לאחר מכן יוסיף את המין הרביעי שנמצא פוסלו לאחר שהיה כשר? ותירצו שממה נפשך אם אגד את המין הנוסף קודם שנטל את הלולב הרי כבר היה פסול קודם שיצא בו וזה נקרא "גרוע ועומד". ואם הוסיף את המין בעוד הלולב בידו הרי כבר יצא ידי חובתו קודם שהוסיף את המין, ולא גרע בכך כלום.

מה שאין כן בתפילין, יתכן שבשעה שהתפילין בראשו הוסיף עליהם בית חמישי, שבכך הוא פוסל ומבטל את קיום המצוה שנמשכת כל היום. תוס' ד"ה אי.

והראב"ד [ממרים ד ג] מתרץ שלמאן דאמר לולב צריך אגד, צריך לאגוד את כל השלשה

ואי פבירא לן

אם כן הוספת חוטים אינה פוסלת את הציצית, משום דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי שכיון שהקשר אינו מצד הדין, נמצא שכל חוט עומד בפני עצמו, ורק מה שראוי למצוה הוא המצוה, והיתר כמי שאינו.

דקשר העליון דאורייתא שמן התורה הציצית טפ-א
חייבים להיות קשורים יחד לבגד, אם כן גרוע ועומד הוא (115) שמיד בתחילה כאשר

הראב"ד [ממרים ד ג] הביא בשם יש אומרים לבאר שהטעם שצריך להיות דוקא "מוסיף גורע" משום שנאמר "על פי התורה" ונאמר גם "לא תסור", ולכן צריך שיהא שם הדבר של המצוה, והזהר שלא יסור ממנו דהיינו שלא יפסול אותו בתוספתו, אבל אם הוא גרוע ועומד הרי שאין שם דבר של מצוה כלל.

דעת הראב"ד עצמו [שם] שכל המשא ומתן בסוגיא אינו אלא ביחס ללשון "ואם הוסיף גורע". אם הוא מתאים גם ללולב וציצית, אך להלכה ודאי שגם בלולב וציצית חייב הזקן ממרא אף על פי שהוא גרוע ועומד.

ומבאר הלחם משנה שהראב"ד הוקשה לו, מדוע יתחייב בהוסיף וגרע יותר מגרוע ועומד, אדרבה יותר ראוי להתחייב בגרוע ועומד שהרי מתחילה היה פסול?

ולכן הוא מפרש שאדרבה רבי אושעיא בא לומר שאפילו אם אינו גרוע מעיקרא אלא שלאחר שהוסיף גרעו, בכל זאת הוא חייב.

ורבי אליעזר תלמידו הוא שמפרש דברי רבו, שהרבנותא של "אם מוסיף גרע" נוגעת רק לענין תפלין, שאילו לענין לולב וציצית פשיטא שהוא חייב שהרי הוא גרוע ועומד.

115. גם כאן קשה כמו בלולב שיתכן שיוסיף את החוט הנוסף רק לאחר שכבר נקשרו כל החוטים לבגד ונעשו כשרים ועל ידי קשירת החוט הנוסף עמהם נפסלו כל הציצית.

ואמנם תירוץ הראב"ד שם, יועיל גם כאן שגם בציצית יש דין של "תעשה ולא מן

ומדוע לא יתחייב הזקן ממרא, שאף על פי שהלולב פסול מתחילתו הרי הוא מורה לעשות דבר איסור של כל תוסיף?

וכתב לבאר שעל ידי שהוא גרוע ועומד אינו עובר על כל תוסיף, שהרי הדבר ברור שהנוטל ביום ראשון של סוכות ענף של זית או רימון שאינו עובר על כל תוסיף שהרי אין לו לאדם לקשור ידיו שלא ליטול באותו יום אלא את הארבעה מינים בלבד אלא שהנטילה היא אינה נחשבת כלום לא למצוה ולא לעבור עליה.

וכן כשנטל את הלולב כשהוא אגוד בתוספת מין אחר, למאן דאמר לולב צריך אגד, כיון שהוא פסול מתחילתו הרי זה כאילו נטל ענף של זית או של רימון שאינו עובר עליו בכל תוסיף. וכשהורה הזקן ממרא לעשות כן אין בהוראתו מעשה של עבירה אלא שב ואל תעשה שמונע ממנו מצוות נטילת לולב כשר.

[מדבריו נראה שהוא סובר שחייב זקן ממרא הוא רק כאשר הוא מכשיל את הרבים באיסור כל תוסיף].

ובל תוסיף שייך רק כשהוא עוסק בקיום המצוה כראוי והוא מוסיף עליה ופוסלה על ידי התוספת. כמו בתפלין שהוא מוסיף על הארבע פרשיות בשעה שהם על ראשו ופוסלם בשל כך.

[ועדיין צריך ביאור שהרי הזקן ממרא אינו מורה להוסיף רק לאחר שהם מונחים על ראשו אלא להניח מלכתחילה תפלין כאלו, והרי הוא גרוע ועומד? וצריך לומר שכיון שיש אופן בתפלין שיתחייב עליה הזקן ממרא שוב הוא מתחייב בכל אופן.]